

5.4. Ζώνη προστασίας του Μνημείου

5.4.1 Στην περιβάλλουσα το προτεινόμενο Μνημείο περιοχή διαπιστώνονται σήμερα σε διασπορά αξιόλογοι αρχαιολογικοί χώροι, βυζαντινά ή νεώτερα μνημεία και οικιστικά σύνολα, τα οποία εκτός από την ιδιαίτερη σημασία τους, είναι επιπλέον οι αδιαφιλονίκητοι μάρτυρες για την διαρκή εγκατάσταση στην πόλη της Κέρκυρας διαφορετικών πληθυσμών από την προϊστορία έως σήμερα, για την διαρκή σε αυτόν τόπο συνύπαρξη πολιτισμών.

ι. Αρχαιολογικοί χώροι

5.4.2. Βρίσκονται σε σχετική διασπορά στην περιοχή της αρχαίας πόλης, κυρίως στον μυχό της χερσονήσου του Κανονιού, αλλά και σε ολόκληρη την χερσονήσο, που αποτελεί σήμερα προάστιο, της σύγχρονης πόλης. Η περιοχή αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα σύγχρονης πόλης πάνω από αρχαία. Όταν οι σύγχρονοι Κερκυραίοι στην περιοχή αυτή, έχτιζαν το μέλλον της πόλης τους, ξέθαβαν την ίδια στιγμή και το παρελθόν τους, την αρχαία Κέρκυρα. Οι σωστικές ανασκαφές φανέρωσαν ότι μια ολόκληρη πόλη κοιμόταν κάτω από τη γη, με ιερά άλση, ερείπια ναών, σπίτια, εργαστήρια, λουτρά, δημόσια αγορά, καρνάγια, έργα τέχνης, αντικείμενα καθημερινής χρήσης και αντικείμενα λατρείας. Όλα αυτά είναι απομεινάρια της ζωής των ανθρώπων που πέρασαν από την πόλη και μετά θάφτηκαν με αυτά και κάτω από τις επιχωματώσεις, που φέρνει ο χρόνος. Η εικόνα που προβάλλει από τις ανασκαφές είναι εκείνη μιας καλοσχεδιασμένης, με ισχυρά τείχη και αμυντικούς πύργους διατειχισμένης πόλης. Μιας πόλης με ιδιαίτερα εντυπωσιακό πολεοδομικό ιστό, που χρονολογείται από

τον 8^ο π.Χ. ως και τον 4^ο μ.Χ. αιώνα, χτισμένης κατά το ισοδομικό σύστημα, κατά μήκος δύο μεγάλων οδικών αξόνων, που περίπου ταυτίζονται με τους δύο σημερινούς, που διασχίζουν τη χερσονήσο του Κανονιού με κατεύθυνση από Βορρά προς Νότο. Οι άξονες αυτοί τέμνονται από άλλες μικρότερες οδούς, με κατεύθυνση, Ανατολή - Δύση σχηματίζοντας τα οικοδομικά τετράγωνα.

5.4.3. Η πόλη, μεγάλη ναυτική και εμπορική δύναμη, είχε δύο μεγάλα λιμάνια, το Υλλαϊκό και του Αλκίνουου, ίσως και κάποιο τρίτο, κοντά στο λιμάνι του Αλκίνουου, μία κεντρική Αγορά με πλακόστρωτο, στοές για τη παραμονή των πολιτών ή για εμπορικές συναλλαγές και σημαντικά δημόσια κτήρια, είχε εργαστήρια κεραμικής και σιδηρουργίας, καρνάγια (νεώρια) με νεώσοικους για τη φύλαξη και επισκευή των πλοίων. Στα όριά της υπήρχαν πολλά και μεγάλα ιερά άλση ή τεμένη, με περίτεχνους ναούς ή βωμούς για υπαίθρια λατρεία και βοηθητικά λατρευτικά οικοδομήματα. Ναοί υπήρχαν και στην Αγορά και σε άλλα κεντρικά σημεία της πόλης. Έξω από το τείχος και προς τα βορειοδυτικά, απλωνόταν το αρχαϊκό, κλασσικό και ελληνιστικό νεκροταφείο, ενώ το ρωμαϊκό θα μπορούσε να τοποθετηθεί στην περιοχή του Ανεμόμυλου, στην περιοχή δηλαδή του λιμανιού του Αλκινούου που στα Ρωμαϊκά χρόνια επιχώθηκε. Κατά τη ρωμαϊκή περίοδο η περιοχή της Αγοράς με τον Ανεμόμυλο και τμήμα του Κανονιού μετατράπηκαν σε μία τεράστια ρωμαϊκή συνοικία με πολυτελείς λουτρικές εγκαταστάσεις. Όπως προκύπτει και από τα πορίσματα των ανασκαφών, η περιοχή της Παλαιόπολης, η αρχαία δηλαδή πόλη της Κέρκυρας ή Κόρκυρας, από τα μέσα της 1^{ης} μ.Χ. χιλιετίας άρχισε να εγκαταλείπεται λόγω της μετακίνησης του πληθυσμού της προς τη νεότερη βυζαντινή πόλη, την Κορυφή, στο χώρο του Παλαιού Φρουρίου.

5.4.4. Ως σημαντικότεροι από τους κηρυγμένους αρχαιολογικούς χώρους καταγράφονται οι εξής:

- Κτήμα Mon Repos, όπου έχουν ανασκαφεί :
 - Η ευρύτερη θέση με τα Ηραία, και συγκεκριμένα ναός του 400 π.Χ., που καταστράφηκε τον 1^ο αι. π.Χ. Η θεμελίωση του ναού αυτού έχει κτισθεί πάνω σε τμήμα της θεμελίωσης αρχαϊκού ναού (600 π.Χ.), του οποίου η ακριβής διάταξη και οι διαστάσεις δεν έχουν εξακριβωθεί. Σώζεται μόνο η κοίτη της θεμελίωσης και η ΝΔ γωνία της, διαμορφωμένη σε πέντε βαθμιδωτές επιφάνειες.
 - Τμήματα βοηθητικών κτισμάτων.
 - Τμήματα αρχαίων αναλημμάτων: Το κυριότερο χρονολογείται στα μέσα του 5^{ου} αι. π.Χ.
 - Τμήματα των περιβόλων του πρώιμου ιερού, υστεροαρχαϊκής εποχής (6^{ου} αι. π.Χ.), καθώς και του νεώτερου (4^{ου} αι. π.Χ.)
 - Μικρό υπαίθριο αρχαϊκό ιερό αποδιδόμενο στον Απόλλωνα Κορκυραίο: (τέλος 6^{ου} - αρχές 5^{ου} αι. π.Χ.) Σώζονται οι τρεις πλευρές μικρού περιβόλου με έναν τετράγωνο βωμό στο μέσον.
 - Τμήμα δωρικού ναού του 510 π.Χ., γνωστού και ως ναού στο Καρδάκι. Είναι το καλύτερα σωζόμενο κερκυραϊκό μνημείο, χαρακτηριστικό δείγμα της πρώιμης κορινθιακής αρχιτεκτονικής, αλλά και της αρχιτεκτονικής της Μεγάλης Ελλάδας. Για το λόγο αυτό έχει προγραμματισθεί να στερεωθεί και να αναστηλωθεί μερικώς.
 - Αρχαίος τοίχος προστασίας της πηγής Καρδακίου, κάτω από τον προαναφερθέντα ναό.
- Χώρος Αρχαίας Αγοράς: σώζεται τμήμα του πλακόστρωτου δαπέδου, τμήμα στοάς και του βουλευτηρίου των ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων. Στον ίδιο χώρο βρίσκεται και η

παλαιοχριστιανική βασιλική του Ιοβιανού, χτισμένη με το υλικό των αρχαίων οικοδομημάτων.

- Χώρος λουτρικών εγκαταστάσεων: Έχουν ανασκαφεί χώροι ρωμαϊκών λουτρικών εγκαταστάσεων με ψηφιδωτά δάπεδα και υπόκαυστα. (3^{ος}-4^{ος} αι. μ.Χ.)
- Ναός της Αρτέμιδας: Σώζεται η θεμελίωση του ναού (590-580 π.Χ.) με τμήμα του αναλημματικού τείχους του τεμένους και τον αρχαίο βωμό. Από το Ναό αυτό προέρχεται το περίφημο αρχαϊκό αέτωμα της Γοργούς, που εκτίθεται στο αρχαιολογικό Μουσείο της Κέρκυρας και είναι το αρχαιότερο λίθινο αέτωμα που έχει εντοπισθεί μέχρι σήμερα στον ελλαδικό χώρο.
- Πύργος Νεραντζίχας των κλασικών χρόνων (5^{ος} αι. π.Χ.). Αποτελεί τμήμα του αρχαίου οχυρωματικού τείχους της πόλης, άλλο τμήμα του οποίου, πρόσφατα εντοπίστηκε και ανασκάπτεται στην περιοχή του Υλλαϊκού λιμένα (κοντά και παράλληλα με τον διάδρομο του αεροδρομίου).
- Χώρος λιμενικών εγκαταστάσεων Έχουν ανασκαφεί τμήματα λιμενικών εγκαταστάσεων του λιμένος του Αλκινόου, κτιρίων (7^{ου} - 1^{ου} αι. π.Χ.) και τμήμα του πλακόστρωτου της παρακείμενης Αγοράς.

5.4.5. Σήμερα, βρίσκεται σε εξέλιξη πρόγραμμα ενοποίησης των πιο πάνω αρχαιολογικών χώρων, περιλαμβάνοντας σειρά επιμέρους έργων, με στόχο την ανάδειξη περιηγητικών περιπάτων στην εντυπωσιακή αυτή περιοχή της Παλαιόπολης μέσα σε ένα καταπράσινο και αξιόλογο φυσικό περιβάλλον και μέσα από μνημεία που χρονολογούνται από τον 8^ο π.Χ. αι. έως και τα παλαιοχριστιανικά και νεότερα χρόνια.

ii. Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά Μνημεία

5.4.6. Ο χώρος στον οποίο βρισκόταν και άκμασε η πόλη της Κέρκυρας κατά την αρχαία, την ρωμαϊκή και την πρωτοβυζαντινή εποχή και είναι σήμερα γνωστός με την ονομασία «Παλαιόπολη», ουσιαστικά ποτέ δεν εγκαταλείφθηκε πλήρως, παρ' όλη την σταδιακή μετακίνηση της πόλης από την Παλαιόπολη στο παρακείμενο δικόρυφο σημερινό Παλαιό Φρούριο από τον 7^ο μ. Χ. αιώνα, όπου άκμασε η Βυζαντινή Κορυφή. Διάσπαρτα είναι τα μνημεία που ακόμη σήμερα είναι ορατά σε όλη την περιοχή και προέρχονται τόσο από τα αρχαία όσο και τα Βυζαντινά χρόνια. Είναι εξάλλου ιδιαίτερα χαρακτηριστική και αρκετά συνήθης για την περιοχή η περίπτωση πολλών μεταγενέστερων Μνημείων (π.χ. Βυζαντινών) που έχουν ανεγερθεί ενσωματώνοντας δομικά υλικά προσεγενέστερων (π.Χ. αρχαϊκών ή ρωμαϊκών), δηλώνοντας με τον πιο σαφή και κατηγορηματικό τρόπο την ιστορική συνέχεια και επιτρέποντας την ανάγνωση των διαφορετικών κατά εποχές πολιτισμών που επικάθησαν πάνω στην γη της. Ανάμεσα σε αυτά η παλαιοχριστιανική βασιλική του Ιοβιανού αποτελεί το μεγαλύτερο και σπουδαιότερο μνημείο της Πρωτοβυζαντινής περιόδου ενώ από την ίδια εποχή (5^{ος} – 6^{ος} αι) το καθολικό της γειτονικής μονής του Αγίου Θεοδώρου, άλλοτε τρίκλιτη βασιλική, είναι μέχρι σήμερα σε λειτουργία. Στα βυζαντινά χρόνια ανάγεται ο παρακείμενος σχεδόν ναός των Αγίων Ιάσωνος και Σωσιπάτρου (περί το 1000), ενώ στον 11^ο – 12^ο αι. τοποθετούνται τόσο τα ερείπια του ναού της Παναγίας Οδηγήτριας «Νερατζίχας», οικοδομημένου πάνω σε τμήμα αρχαίου τείχους, καθώς και ο μικρός τρουλλαίος ναός του Παντοκράτορος, στο Ποντικονήσι.

- ◆ Ιερός Ναός Ιάσονος και Σωσιπάτρου (περί το 1000 μ.Χ.). Το σημαντικότερο μνημείο της μέσης Βυζαντινής περιόδου (Καθολικό Μονής στα μεταβυζαντινά χρόνια). Ένα από τα αρχαιότερα δείγματα δικίονου σταυροειδούς εγγεγραμμένου ναού (ορθογώνιας εκκλησίας με τρούλο) και ένας από τους καλύτερα σωζόμενους ναούς αυτού του τύπου στην Ελλάδα. Ο συνηθισμένος τύπος Ναού κατά τους 11^ο -14^ο αι. παρουσιάζει στο συγκεκριμένο μνημείο μερικές ιδιομορφίες. Οι τρεις αψίδες που προεξέχουν ανατολικά δεν έχουν το ίδιο σχήμα. Το τρίβηλο με το οποίο ο νάρθηκας επικοινωνεί με τον κεντρικό χώρο αποτελεί παλαιοχριστιανική επιβίωση. Ο οκτάπλευρος τρούλος μετασκευασμένος τον 17^ο αι. παρουσιάζει στις ακμές του εσοχές με ενδομημένους κιονίσκους. Ο ναός είναι κτισμένος χαμηλά με μεγάλους πωρόλιθους από τα ερείπια της αρχαίας πόλης και ψηλότερα με το πλινθοπερίκλειστο σύστημα δομής (ορθογώνιοι λίθοι που περικλείονται από σειρές πλίνθων). Στους οριζόντιους αρμούς παρεμβάλλονται οδοντωτές ταινίες ενώ στους κάθετους τούβλα λαξευμένα με κουφικά γράμματα, αποτελώντας μέρος της πλουσιότητας κεραμοπλαστικής διακόσμησης. Το κτιστό μπαρόκ τέμπλο (18^{ος} αι.) μορφούμενο από κυματιστή επιφάνεια με ελλειπτικά στοιχεία και τμήμα ορθομαρμάρωσης, φέρει αξιόλογες μεταβυζαντινές εικόνες. Οι δύο μεγάλες φορητές εικόνες των εφέστιων αγίων ανήκουν στον Ε. Τζάννε. Τα σωζόμενα σπαράγματα τοιχογραφιών ανάγονται στους 11^ο και 14^ο αι.. Εξωτερικά το προόκτισμα στη Β.Δ. γωνία, ανήκει στη μεταβυζαντινή περίοδο και χρησιμοποιείται ως κατοικία του ιερέα.
- ◆ Ιερά Μονή Αγ.Θεοδώρων (μεταξύ 5^{ου}-6^{ου} αι.). Παλαιοχριστιανικό μνημείο, σε άμεση γειτνίαση στα ερείπια του ναού της Αρτέμιδος Γοργούς. Τρίκλιτη βασιλική, περιορίστηκε στα μεταβυζαντινά στο μεσαίο κλίτος, που αποτελεί και το σημερινό καθολικό γυναικείας μονής. Χαρακτηριστικό της παλαιοχριστιανικής φάσης είναι η ημικυκλική αψίδα με βαθμιδωτή στέγη και τρίλοβο τοξωτό παράθυρο

με βαριές αναλογίες. Μετατροπή της Εκκλησίας σε μονή, που πραγματοποιήθηκε πιθανότατα τον 16^ο αι. με ελεύθερη τετραγωνική μοναστηριακή αυλή (σύμφωνα με το τυπικό των καθολικών συγκροτημάτων). Η αυλή πλαισιώνεται με τοξοστοιχία αναγεννησιακής μορφολογίας σε δύο ορόφους στις τρεις πλευρές, ενώ η τέταρτη συντίθεται από το καθολικό και το κωδονοστάσιο. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της όλης μορφολογίας αποτελεί η ύπαρξη δύο πύργων οχυρωματικού χαρακτήρα του συγκροτήματος. Η διαπίστωση τρίκλιτης φάσης αποδεικνύεται σήμερα στο εσωτερικό του ναού από την ύπαρξη σφραγισμένων τοξοστοιχιών.

- ◆ Βασιλική του Ιοβιανού και περιβάλλον χώρος (5^{ος} αι.). Το σημαντικότερο μνημείο Παλαιοχριστιανικής περιόδου. Πεντάκλιτη ή τρίκλιτη βασιλική, οικοδομημένη πάνω σε ερείπια Ρωμαϊκής Αγοράς, με εξέχον εγκάρσιο κλίτος, μία ημικυκλική αφίδα, δύο νάρθηκες και προκτίσματα. Περιορίστηκε τη μεσοβυζαντινή περίοδο στο μεσαίο κλίτος. Επεμβάσεις τον 16^ο και 17^ο αι. Η μακρόχρονη πορεία του μνημείου όπως διαπιστώνεται από τη σωρεία επάλληλων ορατών μέχρι σήμερα επεμβάσεων, αλλά και η σύνδεσή του ως "Μεγάλης Εκκλησίας" με την Παλαιόπολη, προσδιορίζουν την ιδιαίτερη σημασία του μνημείου.
- ◆ Παναγία Νερατζίχα (11-12^{ος} αι.). Σε μικρή απόσταση από τη Μονή Αγ. Θεοδώρων. Πύργος των αρχαίων τειχών που μετατράπηκε σε ναό. Σώζεται μόνο ο βόρειος τοίχος. Η Βυζαντινή προσθήκη στο αρχαίο τείχος είναι κτισμένη με αμελή πλινθοπερίκλειστη τοιχοποιία, με χαρακτηριστικά τρία τοξωτά αψιδώματα.
- ◆ Άγιος Αθανάσιος. Αποτέλεσε, ένα επίσης ιδιαίτερο μνημείο, με εύκολη την ανάγνωση των εποχών του. Στην κάτω ζώνη του ναού με σαφήνεια διακρίνεται η με ογκώδεις δόμους κατασκευή που ανήκε στον πύργο του λιμανιού του Αλκίνοου -μυθικού βασιλιά των Φαιάκων- της αρχαίας Κέρκυρας. Αυτό αποτέλεσε το θεμέλιο της οικοδόμησης μικρού ναού αφιερωμένου στον Άγιο Αθανάσιο, που υπήρχε ήδη από το 15^ο

αιώνα. Τουλάχιστον δύο οικοδομικές φάσεις αναγνωρίζονται στο ναό. Κατά τη δεύτερη (18^{ος} αι.) ο ναός μεγαλώνει σε ύψος, κτίζεται το καμπαναριό σε συνάρτηση με το διόροφο πρόκτισμα στα βόρεια, διαμορφώνεται ο χώρος εισόδου σε σχέση με την υπάρχουσα πηγή και παίρνει τη σημερινή του μορφή. Οι τοιχογραφίες στο εσωτερικό του ναού μπορούν να χρονολογηθούν στο 17^ο αι., ενώ το μαρμάρινο ανάγλυφο τμήμα θωρακίου, που είναι εντοιχισμένο πάνω από την είσοδο στα δυτικά προέρχεται από το γειτονικό ναό των Αγίων Ιάσωνος και Σωσιπάτρου και χρονολογείται στα μεσοβυζαντινά χρόνια (11^{ος} – 12^{ος} αι.).

iii. Ιστορικά προάστια

- 5.4.7. Είναι η Γαρίτσα, ο Ανεμόμυλος, το Μαντούκι, το Σαρόκκο και τα Φορτιά (Νεάπολις). Αποτελούν οικιστικές περιοχές, εκτός των τειχών της πόλης του 18^{ου} αι. στην άμεσα περιβάλλουσα τα τείχη ζώνη, σε κατεύθυνση δυτική, από τον βορρά έως τον νότο. Βορειότερα το Μαντούκι, στην μέση το Σαρόκκο και τα Φορτιά και νότια, η Γαρίτσα και ο Ανεμόμυλος. Με εξαίρεση τα Φορτιά, που αποτελούν ιδιαίτερη περίπτωση (εφ' όσον είναι η μοναδική σχεδιασμένη επέκταση της πόλης), οι υπόλοιπες τέσσερις περιοχές απέκτησαν την σημερινή γραμμική τους ανάπτυξη αυθορμήτως ουσιαστικά από τα μέσα του 18^{ου} αι. και μετά, παρά το ότι υπάρχουν αναφορές και απεικονίσεις και για προηγούμενη ύπαρξή τους. Επιχειρώντας μια αφαιρετική αναδρομή στο χώρο, μπορούμε να υποθέσουμε ότι τα Νοτιοανατολικά προάστια προϋφίστανται ίσως και της ίδιας της πόλης, μια και βρίσκονται πάνω στην πιο κοντινή διαδρομή μεταξύ θέσης της αρχαίας πόλης και αρχικής οχυρωμένης οικιστικής συνάθροισης στο Παλιό Φρούριο. Ενδείξεις για μια τέτοια υπόθεση αποτελούν η ύπαρξη: βυζαντινής μονής του 10^{ου} αιώνα, και μεταγενέστερες άλλες εκκλησίες στον Ανεμόμυλο και την Γαρίτσα. Μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αιώνα τα προάστια αυτά

συμπεριφέρονται ανεξάρτητα από την πόλη, λόγω της κλειστής μορφής που της είχε επιβληθεί από τους Βενετούς. Εξαιρεση αποτελεί το Σαρόκκο, στο σημερινό κέντρο της πόλης, πάνω στο βασικό άξονα εισόδου στην πόλη, που αναπτύχθηκε σε άμεση σχέση και εξάρτηση από αυτή. Η πολεοδομική μορφολογία και στις τέσσερις περιπτώσεις ακολουθεί το γραμμικό μοντέλο ανάπτυξης της πόλης.

- 5.4.8. Στα χρόνια της Βρετανικής Προστασίας διαγράφονται νέες τάσεις ανάπτυξης, ενώ το νησί ακολουθεί τη βιομηχανική επανάσταση στο δημογραφικό, τεχνολογικό και οικονομικό τομέα. Ο ρόλος της πόλης αλλάζει, παύει πια να είναι εκείνος του ισχυρού οχυρού. Με σταδιακές κατεδαφίσεις εξαφανίζονται σημαντικά τμήματα των τειχών και των συμπληρωματικών οχυρώσεων. Ο ρόλος του λιμανιού καθορίζει την εξέλιξη της πόλης από εδώ και πέρα. Με την κατεδάφιση της Porta Raimonda (1837) από τους Άγγλους και τη διάνοιξη του παραλιακού δρόμου της Γαρίτσας, καθώς και τις μετέπειτα σταδιακές κατεδαφίσεις τμημάτων των τειχών μετά την Ένωση με την Ελλάδα, η πόλη ανεμπόδιστη από τα παλιά όρια, τελικά θα ενωθεί με τα γύρω προάστια κατά τον 20ο αιώνα. Τα ιστορικά προάστια, στην διαχρονική τους εξέλιξη, μαρτυρούν εκτός των άλλων και για την συνέχεια της πόλης από τον 19^ο μέχρι τα τέλη του 20^{ου} αι., εφ' όσον εδώ εκτονώθηκαν κατά τα χρόνια αυτά όλες οι οικιστικές ή λειτουργικές πιέσεις που δεν μπορούσαν να ικανοποιηθούν στον περιορισμένο χώρο της εντός των τειχών πόλης.

Γαρίτσα και Ανεμόμυλος

- 5.4.9. Είναι συνεχόμενες σήμερα συνοικίες, που αρθρώνονται γραμμικά στο οδικό δίκτυο, από το κέντρο της πόλης προς την Παλαιόπολη. Σηματοδοτούνται από την συνύπαρξή τους με τα εξαιρετικής

αρχαιολογικής αξίας ευρήματα της Παλαιόπολης, εφ' όσον αναπτύχθηκαν στα ερείπια της αρχαίας πόλης. Είναι βέβαιο ότι η οδός Κύπρου, ενός από τρεις σήμερα βασικούς δρόμους της Γαρίτσας, διατηρεί την αρχαία της χάραξη, αυτήν που κάποτε οδηγούσε και διέσχιζε το αρχαϊκό και κλασσικό νεκροταφείο της αρχαίας πόλης. Κατά την περίοδο της Βρετανικής Προστασίας, μετά την κατεδάφιση της νότιας πύλης των τειχών (Porta Raimonda 1837) διανοίχτηκε ο παραλιακός δρόμος αποδίδοντας ένα επιπλέον λιμάνι στην πόλη για τις απαιτήσεις των πρώτων βιομηχανικών μονάδων του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα, που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή. Ο πληθυσμός, χαμηλών εισοδηματικά τάξεων ήδη από τους κλασσικούς χρόνους είχε σαν κύρια απασχόληση την κατασκευή πήλινων αντικειμένων την αλιεία και την ναυπηγο-επισκευαστική. Η εικόνα της Γαρίτσας και του Ανεμόμυλου σήμερα χαρακτηρίζεται από λαϊκή κυρίως δόμηση σε συνεχή μέτωπα, με χαμηλά ισόγεια, διόροφα ή τριόροφα μικρά και κεραμμοσκεπή σπίτια, με μικρούς ή μεγάλους κήπους στο πίσω μέρος. Υπάρχουν λίγες αστικές κατοικίες και αρκετά ενδιαφέροντα δείγματα μεγαλοαστικών μονοκατοικιών, όταν με την βιομηχανική ανάπτυξη εγκαταστάθηκαν εδώ μεγαλοεισοδηματίες και νέα αστική τάξη. Είναι ενδεικτικό για τον οικοδομικό πλούτο των δύο αυτών συνοικιών ότι, εκτός από τους κηρυγμένους αρχαιολογικούς χώρους και τα Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά Μνημεία στην περιοχή υπάρχουν 110 νεότερα κτίρια (μετά το 1830), κηρυγμένα ως «ιστορικά διατηρητέα Μνημεία και έργα τέχνης».

Μαντούκι

- 5.4.10. Αποτελεί αυτόνομη συνοικία στα Βορειοδυτικά παράλια της Παλιάς Πόλης, που προϋπήρχε του τειχισμού της πόλης της Κέρκυρας (1588) και αποτελούσε μέρος του Εξωπολιού. Το Μαντούκι είχε υποδεχτεί κατά την Ενετική Περίοδο οικογένειες Κρητών

προσφύγων, μετά την πτώση του Χάνδακα στους Μωαμεθανούς (1669) και αργότερα Πελοποννήσιους και Παργινούς πρόσφυγες. Οι κάτοικοι είχαν «θαλασσινά» επαγγέλματα, αλιείς, κατασκευαστές και συντηρητές λέμβων και καϊκιών. Επίσης ασχολήθηκαν με τις μεταφορές εμπορευμάτων και επιβατών. Μέχρι το 1960 η περιοχή αποτελούσε το κυριότερο βιομηχανικό βιοτεχνικό κέντρο της Κέρκυρας (παραγωγή πυρηνελαίου, σαπουνιού, δερμάτων, πάγου, αλιπάστων και κεραμικών) περιλαμβάνοντας μεγάλο αριθμό βιομηχανικών μονάδων, από τις οποίες μικρό μέρος έχει διατηρηθεί. Η αρχιτεκτονική του γραμμικού αυτού οικισμού χαρακτηρίζεται από την εναλλαγή σε συνεχόμενα μέτωπα ισογείων, διορόφων και τριορόφων λαϊκών σπιτιών, με άλλα περισσότερο αστικού χαρακτήρα, που διατηρούν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά των σπιτιών της πόλης. Το Μαντούκι έχει σήμερα πάνω από 100 κτίρια, χαρακτηρισμένα ως «ιστορικά διατηρητέα μνημεία και έργα τέχνης», εκτός των σημαντικών εκκλησιών και η Μονή της Πλατυτέρας, όπου ενταφιάστηκε ο Κερκυραίος πολιτικός και πρώτος Κυβερνήτης της Νεώτερης Ελεύθερης Ελλάδας, Ιωάννης Καποδίστριας.

Σαρόκκο

5.4.11. Δύσκολα αναγνωρίζεται σήμερα ως αυτόνομη συνοικία της πόλης, αλλά περισσότερο αποτελεί το εμπορικό κέντρο της σύγχρονης πόλης, εφ' όσον εδώ συγκλίνουν μέχρι σήμερα οι οδικοί άξονες από και προς την ενδοχώρα του νησιού. Η περιοχή του Σαρόκκο, αποτελούσε παραδοσιακά τον χώρο συνάθροισης των κατοίκων της υπαίθρου πριν την είσοδό τους στην εντός των τειχών ιστορική πόλη, δια μέσου της Βασιλικής Πύλης (Porta Reale). Μετά την κατεδάφιση του τμήματος αυτού των τειχών, ενοποιήθηκε με αυτήν και συγκέντρωσε όλες τις κεντρικές εμπορικές λειτουργίες της νέας διευρυμένης πόλης που δεν είχαν χώρο να αναπτυχθούν στο εσωτερικό της. Είναι χαρακτηριστική για την εικόνα της περιοχής οι

τοξοστοιχίες των ισογείων στα συνεχή κτιριακά μέτωπα των οδών Πολυχρονίου Κωνσταντά και Δονάτου Δημουλίτσα, που περιλαμβάνουν μεγάλο αριθμό κηρυγμένων κτιρίων.

Φορτιά (Νεάπολις)

5.4.12. Είναι αυτόνομη περιοχή κατοικίας, σε άμεση γειτνίαση με την Παλιά Πόλη, με χαρακτηριστική πολεοδομική διάθρωση και μορφολογικά στοιχεία. Οι έντονες οικιστικές πιέσεις στα τελευταία χρόνια της Αγγλικής Αρμοστείας της Κέρκυρας οδήγησαν στην εκπόνηση σχεδίου επέκτασης της πόλης, διαπνεόμενο από την κλασική αντίληψη πολεοδόμησης του 19^{ου} αιώνα (πλατείς λεωφόρους, ορθογώνια οικοδομικά τετράγωνα, μεγάλα πεζοδρόμια, δενδροστοιχίες, κ.λ.π.). Η εφαρμογή του σχεδίου ξεκίνησε μόλις το 1873, μετά την αποχώρηση των Άγγλων και συνδέθηκε με το όνομα του Κερκυραίου αρχιτέκτονα Ιωάννη Χρόνη (1800-1879). Τα κτίρια, κεραμοσκεπή, δεν υπερβαίνουν τους τέσσερις (4) ορόφους με σοφίτα (habitante) στο δώμα. Η μορφολογία των όψεων παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον, ακολουθώντας τα βασικά νεοκλασικά στοιχεία, ταινίες, γείσα, πέτρινα πλαίσια, συμμετρία ανοιγμάτων. Χαρακτηριστικά στοιχεία είναι οι πέτρινοι εξώστες με περίτεχνα κικλιδώματα ή πέτρινες μπαλούστρες, τοξωτοί φεγγίτες στο ισόγειο με κικλιδωμά, γερμανικά εξώφυλλα και μεγάλη ποικιλία καμινάδων, που χαρίζει γραφικότητα στις κεραμοσκεπές στέγες γκριζοφαιού χρώματος. Η κυριώτερη οδική αρτηρία του προαστίου είναι η λεωφόρος Αλεξάνδρας, με αναφορές στα παρισινά βουλεβάρτα, περιλαμβάνοντας αρκετά με μεγαλοαστικά πολυόροφα κτίρια και επαύλεις.

iv. Μεμονωμένα κτίρια

5.4.13. Εκτός των προηγούμενων, η ιστορικότητα της περιβάλλουσας την Παλιά Πόλη περιοχής εμπλουτίζεται από μεμονωμένα σημαντικά κτίρια που βρίσκονται σε διασπορά και με διαφορετικό τρόπο το καθένα μαρτυρούν για την διαχρονικότητα και την σημασία του χώρου :

- Συγκρότημα «Φυλακών»
Κατασκευάστηκε κατά την περίοδο της Βρετανικής παρουσίας στο νησί (πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα) και απηχεί το πρότυπο του Πανοπτικού Κτιρίου Εγκλεισμού (Panopticon), όπως αυτό σχεδιάστηκε από τον Άγγλο πολιτικό Jeremy Bentham (Ιερεμία Μπένθαμ), με σκοπό τη μεταρύθμιση του σωφρονιστικού συστήματος. Η κεντρική ιδέα του Μπένθαμ ήταν η επιτήρηση των φυλακισμένων, μέσω της άμεσης οπτικής επαφής του δεσμοφύλακα με όλα τα κελιά. Η ιδιαίτερη οργάνωση του χώρου των κτιρίων φυλακής αυτού του τύπου (περίκεντρα οικοδομήματα) για την εξέλιξη των ευρωπαϊκών συστημάτων καταστολής και εγκλεισμού έχει αναλυθεί λεπτομερειακά από φιλοσόφους όπως ο Michel Foucault. Η φυλακή της Κέρκυρας, ακόμη σε χρήση, με πολλές προσθήκες στο αρχικό οικοδόμημα, κτίστηκε λίγο μετά από την εποχή του ριζοσπαστικού Ωφελισμού του Μπένθαμ, όχι ακριβώς πάνω στο πρότυπό του , αλλά με σαφείς επιρροές από αυτό.
- Μονή Πλατυτέρας (1714)
Σημαντικό Μοναστηριακό συγκρότημα σχετιζόμενο με πολλές επώνυμες οικογένειες (Καποδίστρια). Το κεντρικό αίθριο της Μονής περιβάλλεται στη μία πλευρά από το Καθολικό και στις άλλες τρεις από κελιά μοναχών, οργανωμένα σε ισόγειο και 1^ο όροφο. Στο ισόγειο, υπάρχει τρίπλευρη στοά με κεντρικό πηγάδι. Ο Ναός πλουσιότατος με έργα αγιογραφίας μεγάλων ζωγράφων

(Καντούνης, Κουτούζης), με επιχρυσωμένο περίτεχνο ξυλόγλυπτο τέμπλο, ποικιλία σημαντικών εικόνων, έργων Τζάννε, Πουλάκη, Κλόντζα και πολλά πολύτιμα κειμήλια. Πάνω από την κεντρική είσοδο της Μονής υψώνεται πυργοειδής, τετράπλευρο, τρουλοσκέπαστο κωδωνοστάσιο, έργο του 1864.

- Ναός Αναστάσεως Κοιμητηρίου (1840)
Βάσει σχεδίων του Κερκυραίου αρχιτέκτονα Ι. Χρόνη. Η πρόσοψη του ναού έχει σαφή κλασικιστικό χαρακτήρα, με κεντρικό προστώο τοσκανικού ρυθμού, που επιστέφεται με τριγωνικό αέτωμα. Το επίσης κλασικίζον τέμπλο του (μορφής τετρακίονου Ιωνικού ναού) κοσμείται με εικόνες άλλων ναών της πόλης. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται σημαντικά έργα του 16^{ου}, 17^{ου}, 18^{ου} αι.
- Συγκρότημα Ψυχιατρείου
- Κτίριο Γηροκομείου

v. Χώροι πρασίνου

5.4.14. Ανάμεσα στην περιβάλλουσα το Μνημείο περιοχή και την υπόλοιπη σύγχρονη πόλη μεσολαβούν τρεις σημαντικοί χώροι πρασίνου (λόφος Γηροκομείου, Λόφος Φυλακών. Λόφος Αγίων Θεοδώρων), που συγκροτούν ένα είδος φυσικού φράγματος προς την ενδοχώρα. Τα αναφερόμενα στοιχεία πρασίνου της περιβάλλουσας το Μνημείο περιοχής παρουσιάζονται στον χάρτη 6 του συνοδευτικού τεύχους.

5.5. Εγκεκριμένα σχέδια σχετικά με το Μνημείο

- 5.5.1. Εγκεκριμένα σχέδια που επηρεάζουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό την εξέλιξη του Μνημείου και γενικότερα τις υφιστάμενες δραστηριότητες, αποτελούν τα εξής:
- (καταγράφεται ο τίτλος, ο φορέας και ο αριθμός έγκρισής του)
1. Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο ♦ ΥΠΕΧΩΔΕ ♦ Υ.Α.78140 / 3271 / 12-11-86 / ΦΕΚ 55Δ / 05-02-87
Ρυθμίζει τις χρήσεις γης, καθορίζει το όριο κατάτμησης, τον συντελεστή δόμησης και οριοθετεί τους πολεοδομικούς μηχανισμούς εφαρμογής του σχεδίου.
 2. Σχέδιο Πόλης ♦ Υπουργείο Ανασυγκρότησης ♦ Β.Δ. 04-06-58 / ΦΕΚ 88 Α / 10-06-58
Καθορίζει τους οικοδομήσιμους χώρους θέτοντας οικοδομικές και ρυμοτομικές γραμμές. Βρίσκεται σε διαδικασία αναθεώρησης.
 3. Τομείς εμβαδών και υψών ♦ Β.Δ. 09-04-64 / ΦΕΚ 37 Δ / 14-04-64
Καθορίζει τομείς με διαφοροποιημένες απαιτήσεις αρτιότητας οικοπέδων και ορίζει τα επιτρεπόμενα ύψη των προς ανέγερση κτηρίων.
 4. Τομείς συντελεστών δόμησης ♦ ΥΠΕΧΩΔΕ ♦ Π.Δ. 07-09-81 / ΦΕΚ 552 Δ / 02-10-81
Καθορίζει τομείς με διαφοροποιημένο συντελεστή δόμησης σε όλη την περιοχή του σχεδίου πόλεως.
 5. Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Δήμου Κερκυραίων ♦ ΑΝΕΔΚ / 8/13-08-98
Καταγράφει αναλυτικά στοιχεία (δημογραφικά, παραγωγικά, πολεοδομικά, κ.λ.π.) επεξεργάζεται αναπτυξιακούς στόχους και προγραμματίζει τα αναγκαία αναπτυξιακά έργα, με προτεραιότητα υλοποίησης.
 6. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την Παλιά Πόλη ♦ Δήμος Κερκυραίων
Εξειδικεύει τους αναπτυξιακούς στόχους στο Ιστορικό Κέντρο, καθορίζει τα χαρακτηριστικά της πολιτικής προστασίας και ανάπτυξης που πρέπει να ακολουθηθεί και προτείνει σειρά μέτρων, μεθόδων και έργων για την υλοποίησή της.
 7. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Προγραμματικής των Οχυρώσεων
Καταγράφει τα προβλήματα, ορίζει την πολιτική ανάδειξης και επανάχρησης των εγκαταστάσεων που πρέπει να εφαρμοσθεί, θέτει ιεραρχημένους στόχους και επιλέγει σειρά έργων για την υλοποίησή τους.
 8. Πρόγραμμα Πολυ-πολιτιστικού Τουρισμού ♦ ΑΝΕΔΚ
Καταγράφει με λεπτομέρεια το πολιτιστικό και λειτουργικό δυναμικό της Παλιάς Πόλης, θέτει δίκτυο διαδρομών περιήγησης για την ολοκληρωμένη προβολή του διατιθέμενου πλούτου και υλοποιεί σειρά μέτρων και δραστηριοτήτων για την εφαρμογή του.